

Takács Judit

A 2006-os német biztonságpolitikai fehér könyv

Lapunk 2008. szeptemberi számában a Kitekintő című rovatban a nemzeti stratégiai dokumentumok rendszerét ismertettük a fontosabb európai stratégiai dokumentumokat bemutató sorozatunk bevezetőjeként. Jelen számunkban elsőként a német biztonságpolitika fő vonásait meghatározó, a német stratégia alapjait összefoglaló fehér könyvet ismertetjük, mivel a német kül- és biztonságpolitika – Németország európai és világpolitikai súlyát és a német–magyar kapcsolatok fontosságát tekintve – jelentős referenciapont a magyar politika számára.

A fehér könyv a legmagasabb szintű biztonságpolitikai dokumentum Németországban, amely – ennek megfelelően – külön nem rendelkezik sem nemzeti biztonsági stratégiával, sem védelmi vagy katonai stratégiával. A jelenleg érvényben lévő fehér könyvet (*Weißbuch 2006 zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr* – Fehér könyv Németország biztonságpolitikájáról és a Bundeswehr jövőjéről) a német kormány 2006 októberében adta ki a még 1994-ben született fehér könyv felváltására. A dokumentumot a 2003-as Védelempolitikai irányelvek (*Verteidigungspolitische Richtlinien*), valamint a Bundeswehrre vonatkozó, 2004-ben született koncepció (*Konzeption der Bundeswehr*) egészíti ki. Az utóbbi, a Bundeswehr főszemlélője által a védelempolitikai alapelvek alapján kibocsátott, a haderő fejlesztését összefoglaló terv már nem tartozik a stratégiai szintű dokumentumok közé.

Míg az 1994-es dokumentumnak a kelet-közép-európai rendszerváltások, a német egység létrejötte és a kétpólusú világrend felbomlása miatt az új német állam alapvetően megváltozott biztonságpolitikai feltét-

eleivel és a keletnémet néphadsereg felosztatásával, illetve beolvastásával jellemezhető új védelempolitikával kellett foglalkoznia, addig a 2006-os fehér könyv kiadását a közben eltelt években lezajlott jelentős globális, európai és regionális biztonságpolitikai változások, valamint a német haderő új feladatainak meghatározása követelte meg. Az új dokumentum összeállítását – nyilvánvaló aktualitása mellett – a 2005 végén hatalomra került új német kormány nagykoalíciós jellege is elősegítette. (A fehér könyv kiadása a vörös–zöld kormány idején az általános hadkötelezettségről folytatott, a koalíciós feleket megosztó vita miatt elmaradt.) Miután a szociáldemokrata–zöld éra kül- és biztonságpolitikáját jelentős bírálatok érték, a nagykoalíció megalakítása nyilvánvalóan jobb kiindulópontot jelentett egy fehér könyv típusú, hagyományosan a politikai elit biztonságpolitikai konszenzusát tükrözni hivatott stratégiai dokumentum kidolgozásához.

A közel másfélszáz oldalas fehér könyv két részből áll. Az első a német biztonságpolitika alapjaival, feltételeivel, céljaival, valamint nemzetközi kereteivel foglalkozik. A

második (nagyobb) rész a Bundeswehrnek – mint a német biztonságpolitika eszközeinek – feladatait, működése alapelveit, szervezését és átalakítását írja le. Az első rész legfontosabb újdonsága a német kül- és biztonságpolitikai nemzeti érdekek részletes összefoglalása, a másodiké a Bundeswehr fejlesztésének a gyarapodó nemzetközi feladatokra való összpontosítása.

A német biztonságpolitika alapjai

A legutóbbi fehér könyv kiadása óta a biztonságpolitikai környezet változásai miatt a német politikának olyan új kihívásokkal kell szembenéznie, amelyek nemcsak az ország biztonságát érintik, de globális szinten is fenyegetést jelentenek, azaz Németország biztonsága nem választható el Európa és a világ biztonságától. A dokumentum egy másik alaptétele a biztonság külső és belső dimenziói közötti határ eltűnése. A fehér könyv a kihívások kezelésére a biztonság tág fogalmát alapul véve egy olyan széles – kül-, biztonság-, védelem- és fejlesztéspolitikai – eszközrendszer kialakítását és alkalmazását tűzi ki célul, amelyekkel elérhető a konfliktusok korai felismerése, megelőzése és megoldása. A külső veszélyek elhárítására korábban alkalmazott stratégiák (pl. az elrettenés) az új, aszimmetrikus kihívások kezelésére elégtelenek. A megoldást a megelőző jellegű, az eszközöket nemzeti és nemzetközi szinten is hatékonyan összefogó, koherens, a kihívások okait célzó beavatkozásra van szükség.

A fehér könyvben megfogalmazott biztonságpolitikai megközelítés alapja az az elv, miszerint a biztonság már nem elsősorban földrajzi meghatározottságú, azaz a Németország biztonságát érintő kihívá-

sok nem feltétlenül az ország közelében erednek, illetve Németországra gyakorolt hatásuk nem függ epicentrumuk távolságától. Ennek megfelelően kezelésük is az ország területén kívül folyik majd – lehetőleg ott, ahol megjelennek. A Németország biztonságának szavatolásáról és ennek keretében a Bundeswehr külföldi alkalmazásáról folyó vita a volt Jugoszlávia területén kirobbant háborúk idejére datálható. A politikai elit és a közvélemény a 2006-os fehér könyv kiadásának idején már – bizonyos alkotmányos határok között – elfogadta azt az alapelvet, amelyet a közélet az előző kormány védelmi minisztere, Peter Struck hírhedt (ám pregnáns) megfogalmazásában röviden a „Németország biztonságát a Hindukusnál kell védenünk” formában ismer.

A nemzetközi műveletekkel kapcsolatos német felfogás alakulásának döntő állomása volt a karlsruhei alkotmánybíróság 1994. június 12-i határozata, melyet különösen a posztjugoszláv térség válságainak kezelésében való esetleges német részvétel kérdése váltott ki. A határozat leszögezte, hogy az alkotmány a szövetségi államot nemcsak egy kollektív biztonsági rendszerbe való belépésre és felségjogai ezzel járó bizonyos korlátozásának elfogadására jogosítja fel, hanem lehetővé teszi a kollektív biztonsági rendszerben való részvételhez jellemzően kötődő feladatok vállalását is. A testület ugyanakkor a Bundestag beleegyezését támasztotta feltételül a haderő külföldön történő bevetéséhez. A döntés mintegy kodifikálta a német haderő külföldi bevetésével kapcsolatos belső és külső fenntartások végét. A fordulat 1995. június 30-án következett be, amikor a törvényhozás döntött a Bundeswehr balkáni bevetéséről. A belső vita újbóli fellángolását hozta azonban a koszovói válság idején Jugoszlávia ellen (ENSZ-man-

dátum nélkül) indított NATO-műveletben való részvétel, majd 2002 elején az afganisztáni ISAF-művelet támogatása.

Szintén a vörös-zöld koalíció öntudatos külpolitikájára emlékeztet az a jelentős szerep, amelyet a fehér könyv – mérete, népességszáma, gazdasági ereje és Európa szívében elfoglalt helye alapján – Németországnak tulajdonít. A dokumentum szerint Németország feltett szándéka, hogy – polgárainak biztonságát és jólétét szavatolandó – kihasználja a globalizálódó világban megnyíló lehetőségeket és bővülő mozgásteret a biztonságát érintő válságjelenségek elleni fellépésre. Az ország nemzetközi felelősségére, érdekeire és az Európa biztonságát meghatározó nemzetközi intézményekben betöltött kulcsfontosságú szerepére való hivatkozás szintén az új, nagyobb önbizalommal fellépő – leginkább a Schröder-kormány hatalomra kerülésétől datálható – német kül- és biztonságpolitika jele.

Kihívások, kockázatok és veszélyek

Miközben a hidegháború vége alapvető, pozitív változással járt Németország biztonsága szempontjából, a globalizáció és annak kísérőjelenségei új, összetett kihívásokat hoztak. A fehér könyv az alábbi tényezőket sorolja fel az ország biztonságát érintő kihívások között.

Globalizáció. A gazdaság, a kommunikáció és a tudomány folyamatainak erősödő interdependenciája alapvetően kedvező Németország számára, amelynek gazdasági jóléte nagyban függ a nyersanyagokhoz, árukhoz és innovatív ötletekhez, új technológiákhoz való hozzáféréstől, és alapvető érdeke a világkereskedelem nyitottsága és a kereskedelmi útvonalak biz-

tonsága. A globalizáció ugyanakkor sebezhetőbbé teszi a német társadalmi és gazdasági struktúrákat: a vele járó lehetőségek olyan kockázatokat és veszélyeket is magukban rejtenek, melyek hatása átnyúlik az országhatárokon, egyre inkább nem állami szereplők váltják ki őket, és nagyobb távolságokról is befolyásolják Németország biztonságát.

Terrorizmus. A 2001-es New York-i és washingtoni terrortámadások nyilvánvalóvá tették a modern államok és társadalmak sebezhetőségét. A fehér könyv szerint a biztonságra leselkedő legközvetlenebb veszélyt a terrorizmus jelenti, ami Németországra is érvényes, mint azt német állampolgárok halálát okozó merényletek is mutatják.

Proliferáció és fegyverkezés. A hagyományos és tömegpusztító fegyverek felhalmozása és proliferációja súlyos hatással lehet a regionális biztonságra, a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök elterjedése pedig potenciálisan a világ biztonságát fenyegető legfőbb tényező, különösen abban az esetben, ha terrrorszervezetek vagy más, nem állami szereplők kezébe jutnak.

Regionális konfliktusok. Az Európa periferiáján vagy más régiókban zajló megoldatlan konfliktusok nemcsak közvetlen környezetükre gyakorolnak destabilizáló hatást. Az állami struktúrák felbomlása kedvező körülményeket teremt a terrrorszervezetek működéséhez, és a szervezett bűnözés, a korrupció, az ember- vagy kábítószer-kereskedelem melegágya. Ezek a hatások a globalizált világban számtalan módon veszélyeztethetik a nemzetközi közösség biztonságát is.

Illegális fegyverkereskedelem. A kis- és kézfegyverek ellenőrizetlen kereskedelme táplálja a konfliktusokat, és destabilizálja a társadalmi és állami struktúrákat.

A fejlődést akadályozó tényezők és a törékeny államiság. A fehér könyv e tényezők között sorolja fel az ellátási nehézségeket és a javak elosztásának problémáját, a klímaváltozás hatásait, a korrupciót, az államok működésképtelenségét és a migrációt.

Kereskedelmi útvonalak, források, kommunikáció. Világgazdasági szerepéből eredően Németország különösen függ a nyersanyagok beszerzésétől, a kereskedelmi útvonalak biztonságától, valamint a kommunikációs és információs rendszerek zavartalan működésétől.

Energiabiztonság. Európa és Németország energiaellátásának biztosítása szempontjából bizonyos globális tényezők kihívást jelenthetnek. Ilyen például a világ energiaszükségletének növekedése, a növekvő regionális és interregionális energiakereskedelem, az éghajlatvédelem követelményei, Európa és Németország növekvő importfüggősége, valamint a fejlődő országok energiaellátottsága növekvő szükségessége. A fehér könyv szerint az energia kérdése egyre nagyobb szerepet fog játszani a biztonságpolitikában.

Migráció. Az ellenőrizetlen migráció egyre súlyosabb problémát jelent az európai társadalmak számára, amelyek integrációs képességét meghaladhatja a háborúk, a polgárháborúk, az üldözés, a szegénység, az éhség vagy a környezetpusztítás hatásai elől menekülők tömege. A fehér könyv a migráció kiváltó okainak kezelésére a különböző politikaterületek összehangolt fellépését tartja szükségesnek.

Járványok. A növekvő migráció és mobilitás, valamint a globális kereskedelem elősegíti a járványok elterjedését, amelyek – mint azt az AIDS afrikai terjedése által kiváltott szegénység és társadalmi instabilitás is mutatja – súlyos veszélyt jelenthet a világ biztonságára.

A német biztonságpolitika céljai

A fehér könyv szerint a német biztonságpolitika által követett és azt meghatározó alapvető érdekek

- a szabadság, a jog, a biztonság és a jólét szavatolása a polgárok számára;
- a szuverenitás és az ország területi épségének védelme;
- a Németország biztonságát befolyásoló konfliktusok és válságok megelőzése és kezelése;
- a globális kihívásoknak – különösen a nemzetközi terrorizmusnak és a tömegpusztító fegyverek elterjedésének – kezelése;
- az emberi jogok védelme és a nemzetközi jogon alapuló nemzetközi rend erősítése;
- az ország jólétének zálogát jelentő világkereskedelem szabadságának és zavartalanságának biztosítása, a világ szegény és gazdag régiói közötti szakadék csökkentése érdekében.

A dokumentum a német kül- és biztonságpolitika egyik központi célkitűzésének tartja a transzatlanti partnerség fejlesztését, az Egyesült Államokkal fenntartott szoros viszony ápolását. Az európai biztonság alapvető kérdéseinek megválaszolásában az Egyesült Államoknak a jövőben is jelentős szerepe lesz. Hasonlóan fontos cél Európa stabilitásának erősítése az európai integráció továbbfejlesztése és a Kelet-Európával, a dél-kaukázusi régióval, Közép-Ázsiával és a földközi-tengeri térséggel folytatott aktív szomszédsági politika révén. Ezzel egyidejűleg tartós biztonsági partnerséget kell kiépíteni Oroszországgal is. A német kormány emellett különös jelentőséget tulajdonít a távolabbi régiókhoz tartozó fontos államokkal való biztonság-

politikai partnerségek kialakításának és fejlesztésének is.

A német biztonságpolitika – az európai biztonsági stratégiában foglaltaknak megfelelően – multilaterális megközelítést alkalmaz. Mivel ma már egyetlen állam sem képes arra, hogy egyedül szavatolja saját biztonságát, Németország nemzetközi és szupranacionális intézmények keretében igyekszik védeni biztonságpolitikai érdekeit, ezért aktívan részt vesz azok politikáinak alakításában. A német biztonságpolitika emellett előre tekint: az Európa és Németország biztonságát érintő kockázatok és fenyegetéseket azok korai szakaszában tartja szükségesnek kezelni, ezért fontos szerepet szán a korai előrejelzésnek és a preventív fellépésnek, amelynek keretében a biztonságpolitika rendelkezésére álló teljes eszköztár alkalmazni kell. Ez az eszköztár magában foglalja a fegyveres erő alkalmazását is, a Bundeswehr bevetéséről azonban a kormány a német érdekek és értékek alapos mérlegelése alapján dönt.

A biztonságpolitika átfogó jellegének – azaz a válságok kezelése érdekében rendelkezésre álló eszközök koordinációjának, az abban részt vevő intézmények integrált együttműködésének – kormányzati szinten történő megvalósítása érdekében is történtek lépések, amelyeket a 2004. május 12-én kiadott „Polgári válságmegelőzés, konfliktuskezelés és konszolidáció” c. akcióterv (*Aktionsplan „Zivile Krisenprävention, Konfliktlösung und Friedenskonsolidierung*) foglalja össze. Az akcióterv az elmúlt évek válságkezelő és megelőző intézkedéseinek összefoglalása és elemzése alapján igyekszik keretet adni a német kül-, biztonság- és fejlesztéspolitika számára. Az integrált megközelítés jegyében nemcsak a klasszikusan „külső” politikákkal foglalkozó külügy- és védelmi

minisztériumra terjed ki, hanem horizontális feladatként a többi minisztériumtól is megköveteli, hogy járuljanak hozzá a válságok és konfliktusok megelőzéséhez és kezeléséhez, és igyekeznek összefogni a kormányzati szinten fellelhető képességeket és forrásokat.

A német biztonságpolitika nemzetközi keretei

A biztonságpolitika nemzeti integrációjának nemzetközi szinten a multilateralizmus – azaz a kihívásoknak a partnerekkel és a szövetségesekkel közös, a nemzetközi intézmények keretében és a nemzetközi jog alapján történő kezelése – felel meg.

A fehér könyv szerint a német és európai közös biztonság alapja a transzatlanti kapcsolat, és ennek megfelelően a német biztonság- és védelempolitika legfőbb pillére a NATO. A dokumentum egyes kijelentései – például az, hogy az európai biztonság alapvető kérdései a jövőben is csak az Egyesült Államokkal közösen oldhatók meg, vagy hogy az Egyesült Államokhoz fűződő szoros és bizalomteljes kapcsolat rendkívüli jelentőségű Németország biztonsága szempontjából a 21. században is – a német külpolitika alapvető változását tükrözik. A transzatlanti kapcsolatok 2003 eleji megromlásának jegyében Schröder kancellár 2005-ben még arról beszélt a müncheni biztonságpolitikai konferencián, hogy a NATO már nem az elsődleges fórum a transzatlanti partnerek számára stratégiáik megvitatására és koordinálására. Az új kormány megalakítása után Merkel kancellár ugyanezen a konferencián egy évvel később hitet tett a NATO-nak mint a transzatlanti kapcsolatrendszer alapjának a megújítása mellett. A fehér könyv ebben a szellemben a NATO-t olyan

szervezetként méltatja, amely az európaiak és az amerikaiak számára megbízható biztonságpolitikai keretet nyújtott a nemzetközi politika változó viszonyai között is, és rámutat a szövetség azon képességére, hogy politikai, koncepcionális és a katonai képességei tekintetében alkalmazkodni tudott a biztonságpolitikai környezet változásaihoz.

A NATO és az Egyesült Államok szempontjából betöltött fontos partneri szerepének megőrzése érdekében Németország továbbra is törekszik arra, hogy a Bundeswehr kompatibilis és interoperábilis legyen szövetségeseinek haderőivel. Az ország már korán támogatta a NATO bővítését (a fehér könyv itt inkább csak az 1999-es és 2004-es bővítésekre koncentrált) és a szövetség partnerségi politikáját.

Az Európai Unió a politikai stabilitás, a biztonság és a jólét záloga Németország és a többi tagállam számára. A fehér könyv szerint a német nemzeti érdekeket leginkább egy cselekvőképes Európai Unión keresztül lehet érvényre juttatni. Az unió cselekvőképességének feltétele az összhang, a nemzeti érdekek közötti egyensúly, a tagállamok közötti megfelelő dialógus. Ennek alapját a bizalmon alapuló bilaterális kapcsolatok adják, amelyek lehetővé teszik az uniós keretben hozott konstruktív döntéseket. Némileg ironikus fordulattal a fehér könyv itt csak a német–francia kapcsolatokat (mérete, gazdasági teljesítménye és történelmi tényezők folytán a két ország különleges szerepet játszik az Európai Unió fejlődésében) és az Egyesült Királysággal folytatott partneri viszonyt méltatja.

Az 1999-es német elnökség alatt kezdeményezett európai biztonság- és védelempolitika keretében Németország jelentős képességeket bocsát rendelkezésre. A helsinki fő célkitűzéshez tett német felaján-

lás 18 000 főig terjed. A 2004-es harccsoport-koncepció francia–brit–német kezdeményezésen alapul, és a Bundeswehr jelentős szerepet játszik a megvalósításában. Németország biztosítja az ESDP rendelkezésére álló öt nemzeti műveleti parancsnokság egyikét.

A fentiek alapján nyilvánvaló, hogy a Németország biztonsága szempontjából legfontosabb két szervezet közötti együttműködés javítása német érdek. A NATO és az Európai Unió nem egymással versengő, hanem egymást kiegészítő biztonságpolitikai profillal rendelkezik. Ezt a komplementaritást tovább kell fejleszteni, és minél hatékonyabban kell kihasználni. A fehér könyv javasolja a két szervezet közötti stratégiai párbeszéd továbbfejlesztését a biztonságpolitika minden aspektusáról, és átfogó, az összes tagállamra kiterjedő partnerség kialakítását sürgeti közöttük. Érdekes módon a dokumentum megemlíti azt a célkitűzést is, hogy az Európai Uniót képessé kell tenni ESDP-műveletek autonóm tervezésére és végrehajtására. (Bár a saját uniós műveleti parancsnokság kialakítását célzó 2004-es tervureni kezdeményezésnek Németország is részese volt, a franciák szívügyének tekinthető ötlettel kapcsolatban az utóbbi időben jóval óvatosabbnak tűnik a német álláspont.) A NATO és az Európai Unió leginkább a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemben, a polgári védelem koordinációjában és a tömegpusztító fegyverek proliferációjára elleni harcban működhetne együtt intenzívebben. A komplementaritás érdekében elengedhetetlen az együttműködés erősítése a képességfejlesztés és a haderőtervezés területén.

A német kül- és biztonságpolitikának szintén fontos eszköze a biztonság átfogó megközelítését megtestesítő EBESZ, amelynek Németország jelentős politikai,

pénzügyi és személyi támogatást biztosít. Németország célja az EBESZ mint biztonságpolitikai konzultációs fórum megerősítése, az annak keretében kialakított normarendszer és intézmények megőrzése és továbbfejlesztése. Az utóbbi célkitűzés komolysága érzékelhető volt a 2008 őszen az európai biztonsági architektúráról Sarkozy és Medvedyev elnök által indított vitában tett német megnyilvánulásokban, amelyek egyébként érdekesen árnyalják a német–orosz kapcsolatokról kialakult általános képet is.

Az ENSZ erősítése és a feladatainak elvégzéséhez szükséges források biztosítása szintén német célkitűzés. Németország az ENSZ költségvetésének harmadik legnagyobb befizetője az Egyesült Államok és Japán után, hozzájárul humanitárius akcióihoz, kulcsfontosságú képességeket és kiképzést biztosít a szervezet katonai műveleteihez. Az ország határozottan kiáll a világszervezet reformja mellett, és úgy tűnik, hogy az új koalíció nem tett le a vörös–zöld éra végén meglehetősen ügyetlenül előkészített, majd keservesen megbukott tervről, az állandó tagság megszerzéséről az ENSZ Biztonsági Tanácsában. Ahogyan ugyanis a fehér könyv (meglehetősen álszerűen) megfogalmazza, Németország továbbra is készen áll arra, hogy a Biztonsági Tanács reformja keretében állandó tagként nagyobb felelősséget vállaljon az ENSZ munkájában.

A fegyverzetellenőrzés és fegyverzetcsökkentés is fontos elem a multilaterális német kül- és biztonságpolitikában. Németország támogatja az ezzel foglalkozó nemzetközi szervezeteket, illetve az ENSZ és az EU ilyen irányú kezdeményezéseit.

Az utolsó prioritást a multilateralitás keretében a partnerállamokhoz fűződő kapcsolatok erősítése jelenti. A globális fenyegetések világában a biztonságpolitika

nem korlátozódhat a Németország közelében fekvő régiókra, hanem a fontos regionális hatalmakkal kialakított kapcsolatok ápolását is szem előtt kell tartania. A fehér könyv a német biztonságpolitika szempontjából a következő kulcsfontosságú régiókat és államokat különbözteti meg: Oroszország, Ukrajna, a Nyugat-Balkán, a Kaukázus déli része és Közép-Ázsia, a Közel- és Közép-Kelet, az ázsiai és csendes-óceáni térség és ezen belül Japán, Kína és India, a szubszaharai Afrika, valamint Latin-Amerika és a karibi térség.

A Bundeswehr mint a német biztonságpolitika eszköze

A Bundeswehr feladatai a fehér könyv alapján a következőkben foglalhatók össze.

A nemzetközi konfliktus-megelőzés és válságkezelés, beleértve a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelmet, előreláthatólag a Bundeswehr legvalószínűbb feladata lesz. Ez határozza meg a haderő struktúráját és képességeinek fejlesztését.

A NATO-szövetségesek elleni esetleges támadás esetén továbbra is érvényes a kölcsönös segítségnyújtási kötelezettség, ami az aszimmetrikus és terrortámadások elhárítására is vonatkozik.

A szövetségi keretben folytatott honvédelem továbbra is a Bundeswehr egyik központi feladata marad, noha belátható időn belül nem valószínűsíthető fenyegetések ellen irányul. A biztonság külső és belső dimenziói közötti határ elmosódása miatt ugyanakkor a terrortámadások és egyéb aszimmetrikus fenyegetések elleni védelem keretében a Bundeswehrnek szükség esetén támogatást kell nyújtania a belső biztonságért felelős szövetségi és tartományi hatóságoknak. Különösen fontos a Bundeswehr szerepe a lakosság vé-

delmében a német légtér és tengeri határok védelmében, vagy a német állampolgárok mentésében és evakuálásában Németország határain kívül is. A Németország területét érő terrorfenyegetettség növekedésével a lakosság és a kritikus infrastruktúra védelme egyre fontosabb feladatnak tekinthető.

A partnerségi kapcsolatok és a nemzetközi együttműködés a bizalom erősítése révén hozzájárul a válságok megelőzéséhez vagy utókezeléséhez, és konstans katonai feladatnak tekinthető. Ebbe a feladatkörbe tartoznak a fegyverzetellenőrzéssel kapcsolatos tevékenységek is.

A Bundeswehr támogató és kiegészítő jelleggel segítséget nyújt természeti katasztrófák vagy különösen súlyos balesetek következményeinek kezelésében belöldön, vagy humanitárius segítségnyújtás keretében a katasztrófavédelem feladataiban külföldön.

A Bundeswehr alkalmazásának alapja az alkotmány és a nemzetközi jog. Az alkotmánybíróság 1994-es határozata leszögezte azt is, hogy a német haderő a kollektív biztonsági rendszer keretében és szabályai alapján nemzetközi műveletekben is bevethető. A Bundeswehr ennek alapján vesz részt a nemzetközi válságkezelésben, beleértve a nemzetközi terrorizmus elleni harcot is. A nemzetközi bevetéséről szóló döntés meghozatala a szövetségi kormány hatáskörébe tartozik, ugyanakkor fegyveres erőként való alkalmazása csak a Bundestag beleegyezésével lehetséges.

A fehér könyv megerősíti az *Innere Führung* (a belső vezetés) elvének fontosságát a Bundeswehr szempontjából. Az *Innere Führung* koncepciója, amelyet az ötvenes évek elején, a Bundeswehr megteremtésével párhuzamosan dolgoztak ki, a katonák társadalmi integrációját célozza meg. Alaptétele, hogy a szigorúan vett ka-

tonai feladatokból eredő korlátozásoktól eltekintve a katona ugyanazokat az alapjogokat élvezzi, mint az állam bármely más polgára. (Ez a *Staatsbürger in Uniform*, az „egyenruhás állampolgár” elve). Az *Innere Führung* megvalósításának érdekében a katonák politikai és etikai oktatásban részesülnek, a bevetésekre való felkészítés során pedig megfelelő vallási és kulturális ismereteket kapnak, így képesek lesznek a külföldi műveletekben felmerülő összetett helyzetekben felelősséggel dönteni. A Bundeswehr új feladatai és a biztonságpolitika átfogó megközelítése az *Innere Führung*nak napjainkban új aktualitást adott. Ugyanez a logika – a haderő és a társadalom közötti szoros kapcsolat fenntartása – indokolja az általános hadkötelezettség megtartását Németországban. A fehér könyv szerint az általános hadkötelezettség olyan értékes és sokrétű ismereteket és képességeket biztosít a Bundeswehrnek, amelyekre kibővült feladatainak ellátásához szüksége lehet. A hadkötelesek szolgálati ideje 2002 óta kilenc hónap, amit az önkéntes továbbszolgálok még legfeljebb 14 hónappal meghosszabbíthatnak.

A biztonságpolitikai változások és az újraegyesítés anyagi terhei miatt a védelmi költségvetés Németországban 1991-et követően csökkent. A Bundeswehr bevetetőségének fejlesztése jelentős átalakítást és modernizációt tesz szükségessé, így várhatóan fennmarad a feszültség a védelempolitikai szükségletek és a többi politikaterület pénzügyi igényei között. A kormány a költségvetés konszolidációjára helyezi a hangsúlyt, és ez a haderőtervezésre is kötelező korlátot jelent. Tekintettel a Bundeswehr új feladatrendszerére és az ahhoz szükséges új struktúrák kialakítására, a jelentős létszámleépítéseken túl nincs lehetőség a kiadások további csökkentésére.

A középtávú pénzügyi tervek azonban már a védelmi költségvetés fokozatos emelkedését tartalmazzák. A védelmi kiadásokon belül időközben jelentős átcsoportosításokra került sor, különösen a dologi kiadásoktól a fejlesztésre fordított tételek javára, minek eredményeként a fejlesztés aránya túllépte az eredetileg célul kitűzött 30 százalékot.

A Bundeswehr feladatai és nemzetközi kötelezettségei miatt a német haderő fejlesztésének középpontjában a bevethetőség áll. A német ambíciószint meghatározásakor figyelembe vett nemzetközi kötelezettségvállalások alapján Németországnak a NATO reagáló erejéhez felajánlott hozzájárulása összesen kb. 15 000 katonát köt le (ebből 5000 készenlétkben); a helsinki fő célkitűzés keretében akár 18 000 német katona teljesíthet szolgálatot (ebben benne foglaltatik a harccsoportokhoz való német hozzájárulás); az ENSZ műveleteihez eseti alapon biztosított kiegészítő képességek 1000 fő bevetését jelenthetik. A német haderő képes továbbá egy német vezetésű, kb. 1000 fős kontingenst igénylő mentési művelet végrehajtására. Ehhez számíthatók a NATO, az EU és az ENSZ által indított műveletekben jelenleg részt vevő német csapatok (2008. végi állás szerint kereken 6600 fő); a legfontosabb műveletek német szempontból a bosznia-hercegovinai európai unió

Althea-művelet, a NATO koszovói és afganisztáni művelete, valamint az ENSZ égisze alatt zajló libanoni UNIFIL.

Mindezek alapján Németországnak szüksége van megfelelő méretű, békekényszerítő műveletekre alkalmas erőkre, amelyek képesek fegyveres erő alkalmazására összhaderőnemi, magas intenzitású, szövetségesekkel és partnerekkel közösen végrehajtott műveletek keretében. A Bundeswehr alkalmazása jelenleg túlnyomórészt nemzetközi békefenntartó, stabilizáló műveletekben történik, amelyek célja az állami és társadalmi struktúrák megteremtéséhez szükséges feltételek biztosítása. Ilyen műveletekben a nemzeti ambíciószint alapján 14 000 katona vethető be, akár öt különböző műveleti területen. A német lakosság védelmére és egyéb, belföldön végrehajtott támogató feladatokra is megfelelő erőket kell fenntartani. A tervek szerint 2010-re a még létező, nem aktív csapatokat jelentősen csökkentik, és a haderőt három kategóriába – bevetési, stabilizáló és támogató erők – sorolják, és feladataiknak megfelelően képezik ki, szerelik fel és vetik be őket. A bevetési erőkhöz 35 000, a stabilizáló erőkhöz 70 000, a támogató erőkhöz 147 500 fő tartozik. Ennek alapján 2010-re a Bundeswehrnek 252 500 aktív katonája lesz. Rajtuk kívül 75 000 civil áll majd a védelem szolgálatában. ■

Irodalom

Bald, Detlef: *Die Bundeswehr. Eine kritische Geschichte 1955—2005*. München, 2005, C. H. Beck. Das Weiß-nicht-Buch. *Die Zeit*, 2006. október 26. <http://www.zeit.de/2006/44/Weissbuch>.

Gareis, Sven Bernhard: *Deutschlands Außen- und Sicherheitspolitik*. Opladen, 2006, Verlag Barbara Budrich.

Jung provoziert. *Zeit online*, 2006. május 15.

http://www.zeit.de/online/2006/20/Weissbuch_Sicherheitspolitik.

Schöllgen, Gregor. *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Von den Anfängen bis zur Gegenwart*. München, 2004, C. H. Beck.